

KOLLÉGIUM

S Z A K M A I - M Ó D S Z E R T A N I , I N F O R M Á C I Ó S F O L Y Ó I R A T

Kiadja a Kollégiumi Szövetség

Alapította a Kollégiumokért Sajtóalapítvány

A TARTALOMBÓL:

- **Interjú az oktatási jogok biztosával**
- **Emlékezés Márkus Istvánra**
- **Az értelmiségi lét esélyei**
- **KSZ állásfoglalása**
- **Országos Közoktatási Szakértői Konferencia, Debrecen**

X. évfolyam 2000. szeptember

9



Egri Mezőgazdasági Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet Kollégiuma



Emlékezés Márkus Istvánra

Márkus István a népi kollégiumi mozgalom azon érdemdús vezetői közé tartozik, akikről ritkán és keveset beszélünk, pedig munkájuk, emberségük, helytállásuk okán emléküek megőrzése mindnyájunkat gazdagít.

Márkus István nyolcvan évvel ezelőtt, 1920. november 9-én született Budapesten és itt halt meg 77 éves korában, 1987 őszén. Négy gyermeket nevelő, sokat dolgozó, kutató, töprengő-gondolkodó értelmiségi, író volt, aki jelentős volumenű könyvekben, folyóiratokban megjelent és magnószalagokon őrzött életművet hagyott maga után. A magyar valóságot kutatta, a nehéz sorsú emberek életkörülményeit, gondolkodását vizsgálta elsősorban. Vizsgálódásainak eredményeit összegezve, megmutatva az életkörülményeiket jobbra, szebbé tételén kívánt munkálkodni. Kutatásai nem öncélúak, csupán a megismerést kívánták szolgálni, hanem a megváltoztatásán is tevékenykedett. Kritikus időben a politika műhelyeiben is részt vállalt, 1956-ban a Petőfi kör szervezői közé tartozott és a Nagy Imre körül gyülekező reformtörekvéseket akarók, munkálkodók között találjuk, a Nagy Imrével együtt dolgozók szűk köréhez tartozott. Márkus Istvánnal 1948-ban a téli iskolai szünetben tartott NÉKOSZ honismereti tanfolyamán találkoztam. Abban az időben a NÉKOSZ honismereti osztályának volt a vezetője, és a népi kollégiumokban a szociográfiai vizsgálódások szorgalmazója, szervezője, irányítója volt.

Márkus Istvánhoz sok személyes emlék is fűz. 1948 elején a népi kollégisták részére, a honismereti-szociográfiai kutatások iránt érdeklődő fiatalok számára szervezett tanfolyamot. Nagyon kemény munkaprogram keretében igyeke-

zett a résztvevőket a szociográfiai kutatások céljával, módszereivel megismertetni és megkedveltetni. Országosan ismert politikusokat, művészeket, szakembereket hívott meg előadónak, hogy a kor kihívásaira, megoldandó feladataira felhívják az ifjú résztvevők figyelmét és tartalmi, módszertani segítséget adjanak a valóságot megismerni szándékozó, inkább lelkes, mint tudatos és kutatásra képes ifjú nemzedék képviselői számára. Major Tamás színművész, Beck Fülöp művészettörténész, Szabó Pál író, Bóka László irodalomtörténész, államtitkár és még számos közéleti személyiség tartott előadást. Erdei Ferenc nemcsak mint a Nemzeti Parasztpárt politikusa, hanem mint szociográfiai-szociológiai kutató is sok ismerettel gazdagította a résztvevő látóköreit, gyakorlati tanácsokkal is segítette az ifjú "kutatókat".

A NÉKOSZ honismereti mozgalmak szervezője

A népi kollégiumokban közismerten magasra állított mérce tükröződött az emlékeim szerint tíz napos tanfolyam programjában is. Reggel 6 órától az este 10 órai takarodóig szinte minden percre kötött programot szervezett. A tanfolyam résztvevői a 16-18 éves kollégisták honismereti témák iránt érdeklődő tagjai számára nemcsak nívós és szoros programot szervezett, hanem a jó kollektív légkör kidolgozásával, kulturális programokról: színház és más lehetőségekről is gondoskodott. Az előadásokhoz kapcsolódó megbeszéléseken, szemináriumokon Márkus István az ifjúság öntudatos nagyképességéből fakadó, de tárgyi ismeretekkel nem mindig teljesen megalapozott észrevételeit, kérdéseit tiszteletben tartva azok személyiségét,

érzéseit tapintatosan a helyére tette. Fia-tal kora ellenére is nagy tudásával tudta a vitákat megfelelő mederbe terelni úgy, hogy a résztvevők szabadon mondjanak véleményt és egymástól, az előadóktól és a csoportos foglalkozást vezetőtől a lehető legtöbb tudást, szemléletet, vizsgálódási-kutatási módszer megszerzését segítse.

Márkus Istvánnal a következő és az előbbinél tartósabb találkozásom az új Közgazdasági Egyetemen első éves közgazdász hallgató koromban történt. A Rudas László által leadott dialektikus és történelmi materializmus című filozófiai stúdiumhoz kapcsolódó szemináriumot vezette a mi csoportunk számára. Első találkozásunk alkalmával már ismerősként üdvözölt. Abban az időben az egyetemeken, és az egész országban, a dogmatikus marxista-leninista szellem terjedése már erősen kibontakozódott. A mi szemináriumaink a kor viszonyai között éppen Márkus Pista barátunk, szemináriumvezetőnk jóvoltából igazi szellemi műhellyé, vitafórummá válhatott, ahol a filozófia alapkategóriáival, legfontosabb problémáival szabad véleménynyilvánítás, vita keretében ismerkedhettünk. Nem léteztek tabu témák, amelyekről nem lehetett kérdéseket feltenni, beszélgetni. Természetesen a diskurzusok a marxizmus alapján folytak, de nem ex katedra kijelentésekre, eleve adott megfogalmazásokat kellett tudomásul venni, hanem a kötetlen véleménynyilvánítás, az olvasott-hallott filozófiai elemzések alapján lehetett, kellett véleményt mondani, alakíthattuk ki álláspontunkat. Azután egyszer csak eltávolították az egyetemről, majd börtönre, kényszmunkára ítélték, Dunaújvárosba (Sztálinvárosba) küldték dolgozni.

Kollégium

KÉSZÜLT AZ OKTATÁSI MINISZTERIUM TÁMOGATÁSÁVAL

Kiadja: a Kollégiumi Szakmai és Érdekvédelmi Szövetség, a „Kollégiumokért” Sajtóalapítvány megbízásából
Felelős kiadó: Horváth István **Főszerkesztő:** Benda János **Alapító főszerkesztő:** dr. Benedek István
Rovatszerkesztők: Fuchsné Hattinger Zsuzsanna, Gulyás Béla, Takács Ernő, Dr. Csépe György, Pethes Zoltán,
Szerkesztőség címe: Körösy László Középiskolai Kollégium 2500 Esztergom, Szent István tér 6. Tel./fax: 33/400-005
Terjesztés: Pethes Zoltán, Tel.: 30/9-376 - 042; **Előfizethető a kiadó címén:** 1417 BUDAPEST, Pf.:11. Tel./fax: (1) 352-9601
E-mail: kollegiumiszovetseg@mail.mata.v.hu **Honlap:** www.kollegiumiszovetseg.mata.v.hu **Példányszám:** 1500 **Ára:** 112 Ft

Az általa vezetett szemináriumi foglalkozások valóságos szellemi élvezetet, élményt jelentett a résztvevőknek. Nem az előadáson elhangzottakat kellett visszaböfögni, hanem a tárgyalt témakörhöz kapcsolódó témákról beszélhettünk. Kiegészítő megjegyzései, a vitát összefoglaló értékelései, elemzései tágitották látókörünket, általában lényegesen túllepve az egyetemi tematika által megszabott kereteket. A filozófiai ismeretek nyújtásával, a gondolkodásmód elsajátításának segítségével jól készítette fel a csoportot a beszámolókra, kollokviumokra. A népi kollégiumokban megszkott baráti viszonyt tudta az egyetemi keretek között is úgy alkalmazni, hogy azzal nemcsak a kellemes légkört, hanem az ismeretszerzést is segítette.

Márkus István részt vett 1939 nyarán azon a táborozáson, amelyet Györffy István néprajzkutató professzor szervezett és amelynek feladata volt a fiatal kutatók; néprajzosok, közgazdászok és más egyetemi hallgatók felkészítése a szélesebb körű falukutató munkára. A résztvevők felkészítését és gyakorlat tapasztalatok átadását, többek között Erdei Ferenc is segítette. A már évek óta érlelődő parasztkollégiumi elképzelés ezen a táborozáson érlelődhetett végleges tervvé, 1939 őszén megkezdődött a szervezése és 1940 januárjában megnyílt a Bolyai kollégium a Királyi Pál utcában. Márkus György nem volt a Bolyai, majd a Györffy kollégium tagja, mert budapesti lakos lévén arra nem volt szüksége, de rendszeresen bejárt a kollégiumba, de annak vonzáskörében, légkörében tanult és dolgozott.

A VALÓSÁG szerkesztője

A második világháború után, 1945 szeptemberében új folyóirat jelent meg szellemi életünkben, *Valóság* címen. A szerkesztőség beköszöntő cikkében írta, hogy "e lap programját a címe fejezi ki a legtömörebben". Ezeknek az éveknek a valóságos gondjait, a szellemi életét a lapban megjelent, fiatal nemzedék írásai fejezik ki a leghűségesebben. Ennek a lapnak a szerkesztője Márkus István volt, a lap pedig egy ideig a NÉKOSZ folyóirataként jelent meg, vagyis hasábjain jórészt az ifjú kollégiumi értelmiség gondolatvilága jelent meg.

Márkus István a Györffy kollégium rendszeres előadói közé tartozott, például 1945. november 15-én a paraszttársas-

dalom 1945-ben címmel tartott előadást. Az 1947-48-as években a NÉKOSZ honismereti osztályának volt a vezetője. A népi kollégiumokban folytatott honismereti, falukutató tevékenység jórészt az irányításával, útmutatásai alapján történt. A kollégisták részvételével falukutató taborokat szervezett. Például Pető Sándor visszaemlékezéseiben erről így írt: "a télen két hétig lenn voltam Bihar megyében, szociográfiai munkát végeztem. Ezt a legnagyobb lelkesedéssel csináltam. Márkus István szavai szerint rendkívül értékes anyagot gyűjtöttem össze gyorsírási tudásom felhasználásával." A népi kollégiumokban a honismereti mozgalom szervezésének megkezdéséről, kezdeti sikereiről a *Valóságban* elemző tanulmányban számolt be. Nemcsak szervezte a kollégisták honismereti mozgalmát, hanem maga is részese egy kutatócsoportnak. Márkus honismereti szemlélete azonban nem korlátozódott csupán a falvakra, az ipari munkások, bányászok, bányásztelepülések vizsgálódását is szorgalmazta, szervezte.

Törekvés a népi kollégiumok újraszervezésére

A népi kollégiumok feloszlátása után az egykori kollégiumi igazgató nevelők közül, akik a helyükön maradhattak, más nevelőintézetbe kerültek, lehetőség szerint a kollégiumokban szerzett tapasztalataikat igyekeztek továbbra is alkalmazni, a népi kollégiumi szellemet ébren tartani. A legkeményebb Rákosi évek után már 1954-ben egy kis értelmiségi csapat már szervezeten küzdött a népi kollégiumi mozgalom felújításáért. A kor lehetőségeinek figyelembevételével a DISZ keretében kívánták a népi kollégiumi mozgalmat megújítani. Az aláírók között, a fiatal írók neve mellett Kardos László és Márkus István nevét is megtaláljuk.

Márkus István a Művelt Nép 1956. június 24-i számában részletes elemző cikkben "Legyenek-e újból népi kollégiumok?" címmel írt, amelyben a korábbi kollégiumi tapasztalatokat elismerően elemzi és a népi kollégiumok rendszerének újbóli célszerűségét mutatja be. A népi kollégiumok újbóli megszervezésére, az ott alkalmazott nevelési elvek és eszközök felhasználására ismételten törekvések jelentkeztek az elmúlt évtizedekben, kisebb-nagyobb mértékben egyes kollégiumokban felhasználták azokat, de egészében a népi kollégiumi

rendszer újbóli meghonosítására nem kerülhetett sor. Egyetlen hatalomnak sem volt eddig érdeke, hogy tőle független, autonóm, önszerveződő rendszer széleskörűen megjelenjék az oktatási-nevelési rendszerben. Sokan úgy vélik, hogy a népi kollégiumokban alkalmazott egyes elemeket lehet és célszerű is felhasználni, de egészében a rendszer egy adott történelmi korszak egyedi és megismételhetetlen terméke, a visszaállításukra irányuló törekvések eleve kudarcra vannak ítélve.

Márkus István több évtizedes falukutató, szociográfiai-szociológiai munkásságát értékes monográfiák, tanulmánykötetek tartalmazzák. Az 1956-57-es eseményekben való aktív részvétele, Nagy Imre miniszterelnök titkárságán végzett tevékenységét követő börtönből való szabadulása után sorra jelentek meg folyóiratokban, könyvekben kutatásainak, elmélyült gondolkodásának termékei. Történelmi tanulmányt írt az 1848-49-es forradalomról és szabadságharcról, irodalomtörténeti munkája Lomonoszovval foglalkozik, de meséket is írt gyermekek számára. Legfontosabb munka és kutatási területe azonban egész dolgozó élete során elsősorban a falu, a parasztság, a vidéki települések, emberek életének vizsgálata volt. Mit láttam falun (1967), Kifelé a feudalizmusból (1971), Nagykörös szociográfiája (1979) és még számos kötete jelzi munkásságát.

Azt gondolom, hogy halálának közeledő tizedik évfordulója alkalom lehet arra, hogy megkezdődjék politikai, tudományos munkásságának összegyűjtése, értékelése és szellemi életünkben a megfelelő helyen való elhelyezése.

Márkus István a népi kollégiumokhoz kapcsolva és irodalmi munkásságát tekintve egykori folyóiratának nevével lehet leginkább jellemezni, a valósággal, a valóság szenvedélyes kutatásával, a valóság alapos megismerésére irányuló törekvések következetes harcosának és a megismert eredményeknek a valóságos viszonyaink, céljaink szerinti átalakítása érdekében hasznosítani. Márkus István gazdag életműve még feltáratlan, a szakemberek szűk körén kívül alig ismerik. Indokolt, hogy a népi kollégiumi mozgalomban betöltött szerepét is reálisan értékeljük, és egész életművét összegyűjtjük, értékeljük és lehetőleg minél szélesebb körben megismertessük.

Dr. Tatai Zoltán

ALKOTÁS vagy SZÉKLÁBFARAGÁS?

- Az értelmiségi lét esélyei a tanári pályán -

Értelmiségi-e a pedagógus? A kérdés-feltetés provokatív jellegű, de van realitása és aktualitása is. Mentségünkre, nem mi találtuk ki. Többen és más-más időben föltették már. A mi külön jogalapunk az, hogy épp „elmélyültebb” ön- és pályaismeretre vágyunk. Újra és újra mérlegre kell tehát tennünk érveinket pro és kontra. A kérdés megközelítésének két lehetősége van: a hagyományosan filozófiai-bölcséleti érvelés, mérlegelés, amely főleg az értelmiségi szerepet, funkciókat elemzi, és az empirikus helyzetfeltárás az életmód szociológiai dimenziói mentén. Mind a kettő érvényes, az együttes válasz lehet teljes. Válaszolnunk kell tehát arra a kérdésre is, hogy a pedagógusnak „mi a dolga”, és arra is, „hogyan él” ő.

Az első kérdés aktualitásának bizonyítására hadd hivatkozzunk az Élet és Irodalom tavalyi vitájára (1999), amelyet Szalai Erzsébet indított el arról, „hogya a magyar társadalom milyen tudásörökséggel vágott neki a rendszerváltásnak, és azóta milyennek mutatkozik kreativitása, tanulási képessége”, másrészt arról, hogy „a rendszerváltás után egy évtizeddel miként értékelhető az értelmiség szerepe, felelősségvállalása: miért az elbizonytalanodás, a frusztráció, a kritikai tudat hiánya”. A vitában huszonheten szólaltak meg – tudósok, közéleti emberek, kultúracsinálók –, és gyakran foglalkoztak a pedagóguspályával is.

A második kérdésre – hogyan él – az empirikus kutatás ad választ, s erre szintén van friss példa. Az Országos Közoktatási Intézet Kutatási Központjának 1996/1997-es vizsgálata Nagy Mária vezetésével.

Fogalomértelmezés

Kit tekintünk értelmiséginek, s vajon a pedagógusok megfelelnek-e a fogalom kritériumainak?

Az értelmiség „statisztikailag (szociológailag, kulturálisan, politikailag) körülhatárolt társadalmi csoport, amelynek tagjait hasonló (felsőfokú) iskolai végzettség, valamint hasonló társadalmi (ún. szellemi) tevékenység köti össze” (Pedagógiai Lexikon, 1997. II. 405. p.). A fogalom alapvetően problematikus. A szellemi foglalkozáshoz nem feltétlenül kell diploma. Azt már nem is említjük, hogy hol kezdődik a felsőfokú végzettség, különösen napjainkban.

A tanulatlan Veres Péter értelmiségi volt, vagy nem? Adynak nem volt felsőfokú végzettsége. Mitől értelmiségi egy mai specialista, mondjuk tudományos kutató, aki karrierje érdekében igyekszik minél kevesebb-

ről minél többet tudni, de közben nem látja át az egészet. (A tudományok fejlődése az utóbbi évtizedekig errefelé haladt: „minden egész eltörtött”. Csak a századvég felé közelítve, az ezredfordulón tűnik úgy, hogy újra van esélye az egészséges gondolkodásnak (ökológia, embertudományok). Sajátos paradoxonnak tűnik, hogy a mi szakmánk, a pedagógia talán most kezd részeire bomlani. A szakember még nem értelmiségi, akármilyen magasan képzett. A pejoratív értelmű „szakbarbár” szó jól ki is fejezi ezt. A „szakértelmiségi” már inkább elfedi ezt a problémát. Vajon értelmiségi-e a professzionista? A tudáson kívül kell még valami. Az értelmiségi szerepnek mindig volt kritikai attitűdje a hatalommal szemben és egy természetes baloldali elkötelezettsége abban az értelemben, hogy ők a szegények, kiszolgáltatottak, alul lévők szószólói. Ezért nem lehet a társadalmi terepen mozgó humán (vagy kritikai) értelmiség sohasem olyan objektív és tárgyilagos, mint egy mérnök vagy egy matematikus. (Ámbár mely szakterületnek nincsenek emberi-társadalmi vonatkozásai?)

A társadalmi-politikai szerepvállalás azonban mára diszfunkcionálissá vált. Az értelmiség fogalmi tartalma egyrészt abban a sajátos transzkon-textuális tudásban ragadható meg, amely nem azonos valamilyen szaktudással, másrészt a társadalmi pozíciója minden politikai, gazdasági hatalomtól független. Helyzetét tehát kizárólag sajátos tudása határozza meg. Mármost a politikai involválódás társadalmi elfogultsággal jár. A napi politikai csatározásokban való részvétel meg éppen az elfogulatlan percepciótól és elmélyüléstől vonja el az energiákat. A kritikai értelmiség fontos társadalmi funkciója ugyanis „a társadalom önreflexív képességének biztosítása és az értékluralizmus irányába ható erők erősítése” (SZALAI 1999). Van tehát egy szerepváltás, mely úgy látszik, meglepi, fölkészületlenül találja a mai kritikai értelmiséget, ezért ez a tanácsstalanság és visszavonulás.

Mitől értelmiségi a pedagógus?

Mindenekelőtt a szaktudásán túlmutató transz-kontextuális tudásának szintjétől. Ha segít – elfogultságoktól mentesen – a társadalmi önreflexió alakításában, vagyis abban, hogy környezete megértse a körülötte zajló (főleg társadalmi) történéseket. Ha az értelmiségi hagyományoknak megfelelően rendelkezik szociális érzékenységgel. Ezek az értelmiségi elvárások összhangban vannak azzal, amit a pedagógusszerep kapcsán el szoktunk mondani (mintaadás, vezető szerep, információfeldolgozás stb.).

A pedagógusok életmódja

A szociológiai vizsgálatok nem csinálhatnak maguknak túl nagy gondot az értelmiség fogalom bizonytalanságaiból. Praktikusán el kell dönteniük, hogy mi a vizsgált sokaság, ki kerülhet a mintába és ki nem. Ilyenkor a felsőfokú végzettség, azaz a diploma az egyetlen kritérium. Úgy gondoljuk, hogy az értelmiségi lét vagy nem lét, túl a statisztikai, szociológiai kritériumokon, az elméleti megfontolásokon, az életmódban ragadható meg leginkább. Hogy valaki értelmiségi-e vagy sem, elsősorban abból látszik, hogyan él, milyen szubkultúrát hordoz, hiszen az életmód a szubkultúra megjelenési formája. Ennek is két oldalát különíthetjük el: az életkörülmények által megszabott formai kereteket (kereset, munkaidő, lakás, anyagi helyzet) és az életminőséget meghatározó tartalmakat (kulturális fogyasztás, értékorientációk stb.). Ezek a szubkultúra tartalmi komponensei (KOZMA 1994).

Életkörülmények

A fizetés megalázóan alacsony, ebből nem lehet értelmiségi életformát kialakítani. Természetesen a rossz anyagi helyzet nem akadály a bizonyos értelmiségi tevékenységeknek, hiszen verset írni, nyelvet tanulni, gondolkodni (!) még bőrtömbön is lehet. Ehhez azonban rendkívüli személyiségek kellene. Másrészt nem vitatható, hogy az anyagi lehetőségek hiánya súlyosan akadályoz. Talán arra is akadna példa, hogy az anyagi jólét intellektuálisan elkényelmesít, de ez nyilván nem a szakma problémája, gondja.

Mennyit dolgoznak?

A közgondolkodás szerint a pedagógusi munka félnapos elfoglaltságot jelent, igen sok és hosszú szünettel. A pálya elnöiesedése is bizonyosan jelen van ebben a közvélekedésben. A pedagógus nő jól el tudja látni háztartási teendőit a munkája mellett. De nem az elfoglaltság mennyisége, hanem inkább annak eloszlása miatt. A tanítói-tanári munkakör tulajdonképpen félig kötetlen. A kötelező órákon, iskolai elfoglaltságokon túl a pedagógus maga osztja be munkaidejét. Tanári beosztásban a kötelező óraszám 1996 óta az általános és középiskolákban egyaránt heti 20, a tanítóknak 21. Ezek a tipikus munkakörök, más munkakörökben van eltérés (például a kollégiumi nevelő óraszám a heti 30, az óvodapedagógusé 32). A kötelező óraszám a törvényben megjelölt munkaidőnek valóban a fele. Jól tudjuk azonban, hogy ezzel nem jellemezhetők igazán a pedagógusi feladatok. A pálya egyik neuralgikus pontja épp a munkaidő szabályozatlan és parttalan második része. Az oktatási munkához hozzátartozó felkészülésen túli teendőknek se vége, se hossza. Ezek egyik része szakmai feladat (szülői fogadóórák, továbbképzés, adminisztráció stb.), másik része vitathatóan ta-

nári feladat (ünnepélyek, hét végi gyermek-programok), harmadik része nyilvánvalóan nem pedagógusi teendő (tanári feladat terem berendezése egy szavalóverseny, ünnepély előtt és után, ebédeltetés stb.). Történt már kísérlet arra, hogy ezeket a feladatokat csoportosítsák és hozzárendeljék vagy elválasszák a munkaköri kötelezettségektől, ez azonban mindmáig nem rendeződött. Csak ritkán, nagyobb iskolákban alkalmaznak pedagógiai asszisztenseket, akikre nyugodtan rá lehetne bízni bizonyos szervezési, felügyeleti feladatokat. Kíségítő személynét (oktatástechnikus, pedagógiai asszisztens, szabadidő-szervező stb.) általában nincs az iskolákban. Ezek a problémák és megoldásuk munkaügyi értelemben ma nem is időszerűek, a pedagógusok többsége örül, ha van munkája, és nem nagyon mer lázadni a járulékos feladatok ellen. Meglepően nagyarányú például a díjazás nélküli munkavégzés (DEÁK 1998, 79. p.). Kétségtelen, hogy a pedagógusok a látszat ellenére nem dolgoznak kevesebbet a fizetésükért, mint mások. (Többet sem.) Az első nagy vizsgálat (FERGE, 1970) heti 53,2 órát mutatott ki, beleszámítva minden kalkulálható egyéb munkaköri teendőt. (Tényszerűen ez heti három órával kevesebb volt az egyéb szellemi dolgozóknál.)

Mára vonatkozóan ilyen adatunk nincs, de a kötelező munkaidő az értelmiségi pályakon végül is a munkavégzés igen relatív mutatója.

Nem érdektelen azonban összevetni az éves óraszámot más országok adataival. Magyarország az OECD-mezőnyben közepesen helyezkedik el, húsz ország között a 12. helyen áll, s e tekintetben sokan irigyelhetnek is bennünket. A két szélső érték 1085, illetve 624 óra évenként az alapfokú oktatásban. Magyarországon 798 óra (Jelentés a magyar közoktatásról, 1998, 446. p.).

A másik még irigylésre méltóbb mutatónk az egyes tanárra jutó gyerekszám. E vonatkozásban az OECD-országok közül egyedül Olaszország statisztikája kedvezőbb. Nálunk Dániával egyetemben az egy tanárra jutó tanulók száma 11,2 fő. A többi 17 fejlett ipari országban ez a szám magasabb, egészen az 1:28-as arányig (Jelentés a magyar közoktatásról, 1998, 447. p.).

Tudjuk persze, hogy vannak 30-35 fős osztályok is, ugyanakkor sok az igen alacsony osztálylétszámú falusi kisiskola. Így „kerekedik ki” a 11 fős átlag.

A különböző „racionalizálási” szándékok legjelentősebb hivatkozási alapja épp e két adatsor: a kötelező óraszám és a gyermeklétszám. A fizetéskorrekciók áráként felfelröppen a létszámleépítés, az elbocsátás, az óraszámemelés híre, bár ezzel a döntéshozók eddig nem éltek jelentős mértékben. A nevelés minőségét, hatékonyságát meghatározó kiegészítő szolgáltatások időaránya azonban folyamatosan nő.

Anyagi („vagyoni”) helyzet

Nem vagyunk naivak. A vagyont nem a pedagógusoknál kell keresni. Ők nem voltak sem a kárpótlás, sem a privatizáció haszonélvezői. Ha egy „tisztas, ám szegény” réteget kell megneveznünk, nyomban ők jutnak eszünkbe.

Az 1998-as Jelentés a közoktatásról adatait figyelembe véve a lakásnagyság elfogadható (sok vidéki pedagógus nagy, ám kevésbé komfortos, nem luxus jellegű otthonban él). Az autó, a garázs sem marad alatta a magyar átlagnak. Felhalmozni, tartalékolni képezni azonban a pedagógus nem tud.

Összességében a pedagógusok anyagi helyzete mélyen az értelmiségi átlag alatt van, a magyar társadalom középső harmadának süllyedő alsó peremén helyezkedhetnek el.

Életminőség

A munka jellege

Az értelmiségi munkára a nagyfokú függetlenség, szabadság és az alkotó jelleg jellemző. Korábban a pedagógusok igen sokat panaszkodtak a munka túlzott szabályozottsága miatt. A központi vezérlés, az állami kontroll úgyszólván a végletekig vitte a „távirányítást”, még sajátosan szakmai vonatkozásokban is (totális államberendezkedés, központi tanterv). Különös, de még ilyen körülmények között is élt az a tudat, hogy „ha bezárom magam mögött az ajtót, azt csinállok, amit akarok”. A tanári szabadság a módszertani szabadságban nyilvánult meg. A célok, a tartalom vonatkozásában a legutóbbi időkig erős volt az ideológiai-politikai meghatározottság és kontroll, nemcsak a kemény vagy puha szocialista diktatúra idején, hanem korábban, 1945 előtt is. A pedagógus állami alkalmazottként az iskola intézményrendszerén keresztül az állami akarat végrehajtója volt. A gimnáziumi tanárok megbecsült helyzete a két világháború között politikai szerepükkel függött össze: elit iskolákban, a politikai elit gyermekeit készítették fel a társadalom vezető pozícióinak átvételére. A szociálisan érzékeny tanári társadalmat jól meg kellett fizetni e „társadalmi küldetés” vállalásáért. A többiek már nem voltak ilyen fontosak és megbecsültek. A pedagógusok és a pedagógia politikai függőségén újra és újra elcsodálkozunk. Napjainkban a négyvenkénti politikai váltogazdaság kényszeríti helyzetkedésre például az igazgatókat. A politikai-gazdasági függetlenség továbbra is inkább óhaj, mintsem valóság: a függőség rejtetten, áttételesen valósul meg. A szakmai szabadság viszont sohasem látott mértékben „felvirágozott”. Dilettánsok és profik egyszerre vannak a pályán. Ez is, az is azt csinálja, csinálhatja, amit akar, amit tud. A tankönyvpiacra a szép és jó könyvek mellett ott vannak a botrányosan szakszerűtlenek is. Nem is ez a baj, hanem az, hogy a helyzet a legtöbb pedagógus számára áttekinthetetlen. Nem a legjobb tankönyveket

vetetik meg, hanem azt, amelyiket már ismerik. Tisztelet a kivételnek. Már szaknácásadó sincs, nemhogy szakfelügyelő. A kialakuló káoszt a kerettantervekkel próbálják korlátozni, és a mostanában kiépülő értékelési és vizsgaközpontoknak is van olyan szerepük, hogy a mostaninál „erősebb” szakmai kontroll alatt tartsák az iskolákat és a pedagógusokat. Valljuk be, szükség is van erre. Nagy kérdés a pedagógusi munka alkotó jellege. Azt gondoljuk ugyanis, hogy a tanári-nevelői tevékenység nem tűri a rutint, az elidegenedést, lélektelen munkavégzést. A gyermeki világ a személyesség és élményszerűség forrása és világa. „Nincs két egyforma eset, helyzet” – szoktuk mondani. Egy sor érvel tudunk arra, hogy a pedagógusi munka kreativitást igénylő, alkotó tevékenység. Szívesen hangsúlyoznánk művészetjellegét, ám nehéz megmutatni a produktumot, a műalkotást, saját alkotó énként tárgyiasulását a növendékeinkben. Hol mutatkozik meg az egyes pedagógus munkájának eredménye, hatása? Válaszunk: a folyamatban, a személyközi viszony folyamatos kontrolljában és szabályozásában, a kapcsolat egyediségében és intenzitásában. Csupa „megfoghatatlan” és mégis létező, valóságos és különös összetevő. Be kell azonban látnunk, hogy mindez csak optimális mezőben szikrázik így fel. A köznapi valóság ritkán ilyen. Vagyis a pedagógiai munka lényege szerint kreativitást igénylő alkotó értelmiségi munka, de a konkrét feltételek ritkán hagyják kibontakozni és beteljesülni ezt az eredendő pedagógiai intenzitást, totalitást.

Értelmiségi hát a pedagógus?

Munkája természete szerint az. A pedagógusi munka értékteremtő és értékteremtő, kreatív tevékenység. És máris megszorításokat kell tennünk, mert megvalósulásában kevésbé, mint ideáltipikusan. Életkörülmények és életmód tekintetében a pedagógustársadalom többsége nem tudja megteremteni az értelmiségi létforma anyagi-tárgyi kereteit. Innen nézve a pedagógusok többsége nem úgy él, mint az „igazi” értelmiségiek. A konkrét személy és a tényleges helyzet meghatározó. A belső rétegezettség e tekintetben is a szokásos szociológiai lépéseket követi: a magasabb képzettség, a városi lakhely és munkahely, valamint a származással megörökölt családi hagyományok, szubkultúra növeli az értelmiségi lét valószínűségét. A körülményeket összhangba kellene hozni a munka jellegével. Egyénileg pedig azt mondhatjuk: az igény-szint, az ambíció, a személyiség ereje áttörheti a kedvezőtlen anyagi-társadalmi akadályokat. A pálya fejlődésének prognosztizálható trendvonala azonban inkább a professzionális, közalkalmazott szakértő irányába mutat és nem a szabad értelmiségi szerep és státus irányába.

Papp János

Lapunknak nyilatkozott

Dr. Aáry-Tamás Lajos, az oktatási jogok biztosja



Dr. Aáry-Tamás Lajos
1996-ban szerzett diplomát az Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán. Négy évig a Bibó István Szakkollégium tagja. 1993. és 1995. között politológiát hallgat az ELTE-n. Közel négy évig a kisebbségi om-budspan munkatársa, ahol elsősorban oktatási kérdésekkel foglalkozott. Feladatai közé tartozott átfogó, országos oktatási vizsgálatok megszervezése.

A közoktatásban milyen jelenségek indokolták, hogy az oktatási jogoknak biztosja legyen?

Az oktatási jogok biztosát a közoktatásban előforduló jogsérelmek orvoslására bízta meg az Oktatási Minisztérium. Fő célja az, hogy azok a diák és pedagógus, valamint szülői valós vagy vélt sérelmek, - amelyek nem akkora súlyúak, hogy bírósági ügyként kelljen őket kezelni, de mégis rendkívül rombolóak az oktató-nevelő munka során, - kerüljenek párbeszéd útján kölcsönös kompromisszumok alapján feloldva.

Mennyi ideje működik az Ön hivatala, milyen képzettségre van szüksége az ott dolgozóknak?

Fél éve hozta létre a miniszter úr, azaz a szándékkal, hogy a közoktatás mindennapi problémáiról, ezáltal is párbeszéd alakuljon ki valamennyi érdekelt fél között. Közvetlenül a miniszter úrnak tartozom beszámolási kötelezettséggel: - évente egy alkalommal jelentést kell készítenem a hivatal által vizsgált ügyekről, azok eredményeiről és javaslatot kell tennem a továbbfejlesztési irányokra. Az én végzettségem jogász, de ahhoz, hogy e funkciót betölthessem nem volt előírva, hogy milyen végzettségre van szükség, elvileg bármilyen felsőfokú végzettséggel rendelkezhettem volna. Szakmailag viszont sok előnye van a jogi végzettségnek, mert meg tudom állapítani, hogy ki szenvedett el jogsérelmet, s azt, hogyan lehet orvosolni. Pedagógiai-szakmai kérdésekben nem fogla-

lok állást, - tehát annak megállapítása, hogy egy pedagógus milyen módszerekkel és milyen tananyag tartalommal tanít, az nem az én feladatom. A hivatal 8 fővel működik. Legtöbb esetben minden érdekelt felet meghallgatunk, szükség esetén tanulmányozzuk a rendelkezésre álló dokumentumokat és minden esetben arra törekszünk, hogy intézményen belül oldódjanak meg a konfliktusok.

Milyen ügyekben fordulhatnak Önhöz az intézményvezetők, tanárok, diákok?

Érdekes módon az eddigi 314 panaszból, amivel hozzám fordultak viszonylag kevés volt a diákok panasza, a legtöbb beosztott pedagógusoktól és néhány szülőtől származott. A pedagógusok panasza főleg az igazgatójokkal kapcsolatos konfliktusokból állt. A kivizsgálás során több ilyen ügyben viszont meg kellett állapítanom azt, hogy a pedagógus jogok nemcsak azért sérültek, mert az intézményvezető nem biztosította, hanem azért, mert az intézményvezetőnek a fenntartó sem biztosította a jogait. Tehát a jogsérelmek tovább gyűrűztek. A diákok jogainak megsértésénél gyakran előfordult az a téves nézet a pedagógusok körében, miszerint csak annak a diáknak van joga, aki a kötelezettségét is teljesíti. Ez nem igaz, mert vannak olyan egyetemes emberi jogok, amelyek akkor is megilletnek mindenkit, ha semmilyen kötelességét nem teljesíti. Például az oktatási jog akkor is megilleti a diákot, ha az iskolában nem tanul csak ül az órán. Az már

más kérdés, hogy számára ennek milyen következményei lesznek, akár az osztályzatra, akár a későbbi életére gondolok.

Eddigi munkája során milyen kirívó esetekkel találkozott?

Szerencsére nagyon kevés szélsőséges eset volt. Én azokat tartom kirívónak, amikor a konfliktusok során testi fenyegetés is történik.

Azonban mindig megvizsgálom azt a körülményt, amiben ez megtörtént és ha azt tapasztalom, hogy a testi fenyegetéssel egy nagyobb balesetet, nagyobb kárt előzött meg a pedagógus, akkor egész más súllyal értékelem. Az egyik alkalommal két tanuló szülei fordultak hozzám azzal a panasszal, hogy a testnevelő tanárnő megpofozta a gyerekeit. A vizsgálat során fény derült arra is, hogy a gyerekek osztálytársa egyik olyan kislány volt, aki többszöri próbálkozás után először tudott felmászni az 5-6 m magas kötél tetejére. A két fiú ekkor a kötelet elkezdte rángatni, a kislány odafönt nagyon megijedt: - ekkor ugrott oda hirtelen a tanárnő, s elcsattant a pofon. A kötélen lévő kislányt pedig megnyugtatta, aki lassan lemászott.

Ezt követően úgy döntöttem, hogy a testi fenyegetés ugyan megtörtént, de a nagyobb baj elkerülése érdekében ezért semmiféle büntetést nem javasoltam.

A másik esetben jeges hógolyóval dobálózta az udvaron, és az egyik tanuló felszakította az arcát, de ennek ellenére a tanulók tovább dobálózta. Ekkor jött a további bal-

eseteket megelőző, jól időzített pofon, amit természetesen megelőzött a tanárnő többszöri „legyetek szívek azonnal befejezni” kijelentése.

A szülők problémái számos esetben azért voltak, mert gyermekeik otthon egy kicsit kiszínezték az iskolában történeteket, miután ezek többszörösen megtörténtek, a szülő fogta magát berohant az iskolába, és kérdőre vonta a tanárt. A vizsgálat során a gyerek is bevallotta, hogy nem egészen úgy történt a sérelme, ahogy otthon elmesélte, a szülő is belátta, hogy az igazság kiderítése érdekében jobb, ha a pedagógussal is gyakrabban beszél gyermeke helyzetéről.

Kollégiummal, bentlakásos intézménnyel kapcsolatban volt-e munkája?

Röviden válaszolva: nem. Az egyik ismerősöm azonban mesélte, hogy járt egy leánykollégiumban, ahol fegyelmi ügyekről érdeklődött és az igazgatónő azt válaszolta, hogy nálunk ilyen nincs. Ezen elgondolkodtam, hiszen valószínűlennek tűnt, de azóta, hogy még egyetlen egy kollégiumi ügyem sem volt, hajlok arra, hogy ennek főleg az lehet az oka, hogy a kollégiumokban működnek olyan belső panaszkezelési eljárások, működik a diákönkormányzat, működhetnek diákbíróságok, amelyek a házirendben, az intézmény alapidokumentumaiban is jelen vannak, valamint a tantestület és a diákok konszenzusán működnek. Az is valószínű, hogy a fegyelmi ügyeket csak azokra az esetekre értelmezte ez a kollégánő, amelyek kivrívóak és fegyelmi tárgyalások útján kerültek tisztázásra. Minden esetre az én feladatomban úgy gondolom nem az, hogy minél több ügyem legyen, bár néha felmerül bennem az a kérdés, hogyha sok ügy van a hivatalnak, akkor sok tapasztalatra tesz szert, sok problémát megoldott, - hanem az, hogy segítsék kiépíteni helyi szinteken a konfliktuskezelési eljárásokat. Ezért tartok az ország külön-

böző városaiban előadásokat, tájékoztatókat a pedagógusoknak, diákoknak, fenntartóknak egyaránt.

Véleménye szerint a középfokú oktatási intézményekben miért formálisak a diákönkormányzatok? (Gyakran olyan érzése van a pedagógusoknak, mintha a diákoknak nyugót jelentene az, hogy a saját életüket iskolai, vagy kollégiumi keretek közt szervezhetik).

Ennek több oka is lehet. Először nem mindegy az, hogy ki a diákönkormányzatot segítő pedagógus.



Dr. Aáry-Tamás Lajos és Gulyás Béla

Másodszor az sem mindegy, hogy ki a diákönkormányzat vezetője. Az sem mindegy, milyen lehetőséget biztosít a tantestület a diákoknak, - mibe szólhatnak bele, mit végezhetnek önállóan. Az is előfordulhat, hogy csak látszólag néz ki úgy, mint ha nem működne a diákönkormányzat, ez főleg akkor figyelhető meg, amikor jó konfliktuskezelő gyakorlat alakult ki egy intézményben: - látványosan nem kell küzdeni a diákjogok érvényesüléséért. Ebben az esetben a legcélszerűbb, ha a diákönkormányzat „szolgáltató jellegű” feladatokat is felvállal, nemcsak az érdekérvényesítést, pl.: különböző rendezvényeket szervez, bevételi forrásokat keres, - magyarul az őket megválasztó diákok életét próbálja gazdagabbá, szebbé tenni. Amennyiben az iskola belső élete megváltozna, a diák-

jogok sérelmet szenvednének, akkor természetesen a diákönkormányzat érdekérvényesítő szerepének kell előtérbe kerülnie. Az is igaz, hogy nem minden diák alkalmas arra, és nem is minden diák akar a közösséget tevékenykedni, viszont az már kevésbé lehet igaz, hogy egy néhány 100 fős oktatási intézményben minden gyerek teljesen érdektelen legyen saját diáktársaival, iskolájával szemben.

A kollégium, mint közoktatási intézmény nagytársági, sok esetben országos feladatokat lát el. A legtöbb kollégium viszont önkormányzati fenntartásban, finanszírozásban tartozik. Ebből az is következik, hogy a gazdagabb fenntartók, gazdagabb intézményrendszert engedhetnek meg maguknak, míg a szegényebbek szegényebbet. Ilyen körülmények között milyen esélyt lát Ön a minisztérium kollégiumfejlesztési, esélyegyenlőségi programjának megvalósítására?

Erre a kérdésre, mint az oktatási jogok biztosja nem tudok válaszolni, mert nem az én kompetenciám. Ez az oktatáspolitikusok feladata, nekik kell meghatározni a közoktatásban zajló folyamatokat. Az én feladatomban mindössze annyi, hogy ha ezek a folyamatok bárhol úgy alakulnak, hogy jogsérelmekhez vezetnek, akkor ezeket megvizsgálhatom és jelezhetem a minisztérium felé.

Az eszköz és felszerelési jegyzék időarányos teljesítésére is azért nem válaszolhatok, mert 2003-ig értelmetlenség lenne azt feltételezni, hogy a fenntartók a jelenlegi alacsony önrész miatt nem érdekeltek a teljesítésben. Ezt csak 2003. szeptember 1-én lehet kijelenteni, akkor kell megvizsgálni, hogy ki teljesítette és ki nem. Ezt követően lehet az én feladatomban annak kiderítése, hogy a nem teljesítés miatt következett be, ki követett el jogsérelmet az oktatási intézményeken.

Gulyás Béla szerkesztő

ÁLLÁSFOGLALÁS

A 98/2000. (VI. 22.) kormányrendelet a pedagógus munkavégzéssel kapcsolatban sok korábban is rendezetlen kérdést vetett fel, néhol jelentős munkáltatói alkalmazási zavart okoz.

Megjegyezzük, hogy a kiadott kormányrendelet nem tükrözi szövetségünk többször kifejtett véleményét. Jelzéseink eredményeként az Oktatási Minisztériumban készül e rendelet pontosítása.

Álláspontunk kialakításánál az alábbi jogszabályokat vettük figyelembe:

1992. évi 22. törvény a munka törvénykönyvéről; 1992. évi 33. törvény a közalkalmazottak jogállásáról; 1993. évi 79. törvény a közoktatásról; 138/1992. (X. 8.) kormányrendelet (a vonatkozó szakaszokat mellékeljük).

1. Véleményünk szerint általában a hétvégi időszakban a kollégiumi nevelőtanár munkát végez, foglalkozást tart a gyerekeknek. Erre 100 % óradíj és a munka törvénykönyve 148. § szerinti bérpótlék jár.
2. Ha munkáltató mégis csak ügyeletet írna elő munkavégzéseként (amit szakmailag kifogásolunk, mert a tanulókkal ekkor is kell foglalkozni „továbbá a szabadidő eltöltését szolgáló a (2) bekezdés b) és d) pontjában felsorolt foglalkozásokat és a tanulóval való egyéni törődést biztosító foglalkozásokat szervez...” [idézet a közoktatási törvényből]), akkor az óradíj 50 %-a, valamint a bérpótlék 50 %-a jár illetményként.
3. A kormányrendelet csak hétvégére és a munkaszüneti napokra szabályozza 30 %-os óradíjjal az éjszakai ügyeletet, amit ki kell egészíteni a munka törvénykönyve 148. § szerinti bérpótlékkal. Másik pihenőnap az éjszakai ügyeletért nem adható ki, ezért a kétszeres díjazás mellett foglalunk állást.
4. Az éjszakai készenlét díjazásának hétközi rendje nem változott [óradíj 25 %-ánál magasabb díjazás megnövelve az éjszakai pótlékkal (15 %)].

Budapest, 2000. szeptember 13.

Takács Ernő ügyvivő

MELLÉKLETEK

1992. évi 22. törvény a munka törvénykönyvéről

120. § (1) A munkaidő - munkaidőkeret alkalmazása esetén - a munkaidőkeret előírt munkanapjaira egyenlően oszlik meg.

126. § (2) Rendkívüli munkaidőben történő munkavégzésnek minősül a túlmunkavégzés, a pihenőnapon vagy munkaszüneti napon történő munkavégzés, illetőleg meghatározott helyen és ideig történő készenlét.

127. § (2) Az elrendelés szempontjából a túlmunkával esik egy tekintet alá a pihenő vagy munkaszüneti napon végzett munka. Ha a munkavállalót a heti pihenőnapján munkára igénybe vették, helyette elsősorban másik pihenőnapot (pihenőidőt) kell adni a munkavégzést követő hónap végéig.

145. § Ha munkaviszonyra vonatkozó szabály vagy a felek megállapodása bérpótlék fizetését írja elő, annak számításai alapja - eltérő megállapodás hiányában - a munkavállaló személyi alapbére.

146. § (1) Éjszakai munkavégzés esetén [121. § (2) bekezdése] a munkavállalót tizenöt százalékos bérpótlék is megilleti.

148. § (1) A heti pihenőnapon munkavégzésre kötelezett munkavállaló a végzett munkáért járó munkabérének felül legalább ötvenszázalékos bérpótlékra jogosult, ha a 127. § (2) bekezdésének megfelelően másik pihenőnapot, pihenőidőt kap. Ennek hiányában legalább százszázalékos bérpótlék jár. A 117. § (4) bekezdésében meghatározott munkavállalók te-

kintetében kollektív szerződés eltérő szabályokat állapíthat meg.

(2) A munkaszüneti napon munkavégzésre kötelezett munkavállalót az aznapi munkájáért járó munkabérének felül távolléti díj is megilleti.

1992. évi 33. törvény a közalkalmazottak jogállásáról

76. §

(1) Nem jár rendkívüli munkaidőben végzett munkáért díjazás

- a) a magasabb vezető és vezető állású, továbbá
- b) a kollektív szerződésben meghatározott olyan munkakört betöltő közalkalmazottnak, aki a munkaideje beosztását, illetve felhasználását maga határozza meg.

(2) A miniszter az (1) bekezdésben foglaltak alól kivételt tehet, továbbá a rendkívüli munkaidőben végzett munka díjazására a Munka Törvénykönyve 146-148. §-ban meghatározottaktól magasabb mértéket állapíthat meg.

138/1992. (X. 8.) kormányrendelet a közalkalmazottakról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról a közoktatási intézményekben

16. § (1) Túlmunkadíj jár annak a pedagógusnak, aki olyan munkakörben dolgozik, amelyre jogszabály kötelező órát állapít meg, ha a kötelező órájánál többet tanít. A túlmunkadíj megilleti a magasabb vezető és a vezető beosztású közalkal-

mazottat is.

- (3) A (2) bekezdésben foglaltak nem alkalmazhatók, ha a pedagógus heti kötelező óraszámát eléri vagy meghaladja a 27 órát. A pedagógus óradíja ebben az esetben az illetmény és a (2) bekezdés harmadik mondata alapján figyelembe vehető pótlékok együttes összegének (a továbbiakban: számítási alap) egy órára jutó része, megnövelve az 50%-os bérpótlékkal. A számítási alapnak az egy órára jutó részét oly módon kell meghatározni, hogy a számítási alapot elosztják 175-tel.

1993. évi 79. törvény a közoktatásról

52. § (9) Egyéni - egy-három tanuló részére szervezett - foglalkozás tartható

- b) a szakközépiskolában és szakiskolában a kötelező és a nem kötelező tanítási óra megszervezésére rendelkezésre álló órakeret terhére tanulónként heti öt órában...

(10) Az egyéni foglalkozásra rendelkezésre álló órakeretet annyi órával kell csökkenteni, ahány egyéni foglalkozást szerveztek. Az időkeret az iskolán belül az egyes évfolyamok és tanítási hetek, a kötelező és nem kötelező, valamint a tanórán kívüli foglalkozások között szabadon átcsoportosítható.

(11) Az e törvény 120. §-ának (1) bekezdése alapján, vagy súlyos betegsége miatt magántanulónként tanulmányokat folytatók egyéni foglalkozás keretében történő felkészítésére az iskolának tanulónként a kötelező és a nem kötelező tanórai foglalkozás megszervezésére rendelkezésre álló órakereten felül - át-

lag - heti tíz óra áll a rendelkezésre. Az időkeret az egyes hetek és tanulók között átcsoportosítható.

53. § (2) Tanórán kívüli foglalkozás

- b) a szakkör, érdeklődési kör, önképzőkör, énekkar, művészeti csoport [a továbbiakban a b) pont alattiak együtt: diákkör];
d) a tanulmányi, szakmai, kulturális verseny, házi bajnokságok, iskolák közötti versenyek, bajnokságok, diáknapi

(7) A kollégium a kollégiumba felvett és az externátusi elhelyezésben részesülő tanulók részére felzárkóztató, tehetség-kibontakoztató, speciális ismereteket adó felkészítő foglalkozásokat, továbbá a szabadidő eltöltését szolgáló a (2) bekezdés b) és d) pontjában felsorolt foglalkozásokat és a tanulóval való egyéni törődést biztosító foglalkozásokat szervez. A kollégiumi felkészítő foglalkozások szervezéséhez rendelkezésre álló időkeret nem lehet kevesebb - kollégiumi csoportonként - heti tizennégy óránál, a többi kollégiumi foglalkozásra rendelkezésre álló időkeret pedig - kollégiumi csoportonként - heti tíz óránál. A heti időkeret a kollégiumi feladatok, az egyes tanulócsoporthoz, tanítási év közben a tanítási hetek között átcsoportosítható. A kollégiumi foglalkozásokat csoportos és egyéni foglalkozás keretében lehet megszervezni. Az egyéni foglalkozások szervezésénél az e törvény 52. §-a (10) bekezdésének b) pontjában és (11) bekezdésében foglaltakat alkalmazni kell.

(8) A kollégium munkarendjét úgy kell meghatározni, hogy a tanuló rendszeresen hazalátogathasson, de a hazautazás a tanítási évben nem lehet kötelező.

TOVÁBBKÉPZÉS

Az **ELTE BTK** Neveléstudományi Tanszék kollégiumpedagógiai intenzív továbbképzést hirdet bentlakásos intézményekben dolgozó pedagógusoknak kollégiumpedagógiai, vezetéstudományi, szociálpszichológiai, fejlődés-lélektani, kommunikációs ismereteik megújítása érdekében. A továbbképzés, amely megfelel a **hétéves továbbképzési kötelezettségnek**, 120 óras (két egyetemi félév, nyolc kétnapos konzultáció).

A továbbképzés, helye: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Apáczai Kollégium, fővárosi kollégiumok. **(Kellő számú jelentkező** esetén az ország bármely intézményében, továbbképzési központjában **megszervezhető!**)

A 120 órás továbbképzés ára: 60.000 (hatvanezer) Ft

Követelmény: záródolgozat, (záróvizsga).

Teljesítés után TANÚSÍTVÁNYT adunk.

Jelentkezés: 2000. májustól, szeptember 30-ig

Kezdés: 2000. október vége

TEMATIKA

- Kollégiumtörténet
- A kollégiumi nevelés alapkérdései (Kollégium az iskola-rendszerben, a kollégium funkciói, célok, értékek, követelmények.);
- Kollégiumpedagógia (Nevelési feladatok, területek, eszközök, módszerek a kollégiumban.)
- A kollégiumi nevelési folyamatban résztvevők: kollégisták, pedagógusok, szülők, külső személyek
- A kollégiumi nevelési folyamatot alakító környezeti tényezők, tárgyi eszközök, taneszközök
- A kollégiumi nevelés pszichológiai, szociológiai, szociálpszichológiai elemei. Kommunikációs képességek fejlesztése, konfliktusszituációk megoldásának gyakorlása.
- A kollégium pedagógiai irányítása, gazdasági vezetése, a kollégiumi menedzsment
- Minőségbiztosítás a kollégiumban
- Gyermekvédelem a bentlakásos intézményekben
- Aktuális - kollégiumot érintő - oktatáspolitikai, érdekvédelmi, kutatási, pályázati kérdések

Érdeklődés, információ: dr. Somon István programgazda

Postacím: 1053 Budapest, Papnövelde u. 4-6.

Telefon/fax: 06-1-266-2032

Részletes tematikát, jelentkezési adatlapot faxon, vagy postafordultával küldünk.

Az elmúlt év őszén a **SULISZERVIZ** Oktatási és Szakértői Iroda, az Informatika-Számítástechnika Tanárok Egyesülete (**ISZE**) és a Közoktatási Szakértők Egyesülete (**KÖSZE**) először rendezte meg a „**A szakértő szerepe a minőségi közoktatásban**” címmel a közoktatási szakértők országos konferenciáját. A tavalyi konferencia sikere és a közoktatásban meglévő aktuális feladatok a rendezőket arra inspi-

rálták, hogy ebben az évben is megrendezésre kerüljön immár második alkalommal ez a szakmai fórum.

E rendezvényre a tavalyihoz hasonlóan nem csak a közoktatási szakértőket várjuk, hanem a közoktatás minden területéről (óvoda, általános iskola, középiskola, szakképzés, kollégiumok) az érdeklődőket, az intézményvezetőket, a pedagógiai intézetek, fenntartók képviselőit, valamint a közoktatás minőségfejlesztésébe bekapcsolódó tanácsadókat is. A konferencia kiemelt témája a **COMENIUS 2000 Közoktatási Minőségfejlesztési Program**, a kerettantervek bevezetése és a mérés-értékelés témaköre.

Tisztelettel meghívjuk Önt a konferenciára, melynek programját és a jelentkezési lapot mellékeljük.

„A SZAKÉRTŐ SZEREPE A MINŐSÉGI KÖZOKTATÁSBAN”

II. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia

DEBRECEN, 2000. október 12-14.



Program

| | | | | | |
|--------------------------------------|---|------------------------------------|--|----|---|
| 2000. OKTÓBER 12. (CSÜTÖRTÖK) | | 13.20 | Városnézés: Debreceni Egyetem. Séta a Botanikus Kertben | | |
| 10.00- | Regisztráció, szállás elfoglalása | 15.00 | Szekcióülések | | |
| 11.30- | Ebéd | 19.00 | Állófogadás (műsor: Ady Endre Gimnázium Debrecen; Nostalgia Disco; tombola) <i>Pohárköszöntőt mond: Somogyi Béla</i> Debrecen Megyei Jogú Város alpolgármestere | | |
| 13.30 | A konferencia megnyitása: Láyér József a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés elnöke | 2000. október 14. (szombat) | | | |
| 13.40 | Bevezető előadás: A szakértő „tükör vagy mérleg”? <i>Előadó: Honti Mária</i> Közoktatási Szakértők Egyesülete elnök | 7.00 | Reggeli | | |
| 14.10 | Plenáris előadás: A COMENIUS 2000 Közoktatási Minőségfejlesztési Program aktuális helyzete <i>Előadó: Herneckzi Katalin</i> COMENIUS 2000 Minőségfejlesztési Programiroda igazgató | 8.30 | Szekcióülések | | |
| 15.00 | Plenáris előadás: A kétszintű minőségbiztosítás <i>Előadó: Pöcze Gábor</i> Magyar Gallup Intézet Közoktatási Minőségfejlesztés Csoport csoportvezető | 9.30 | A szekcióvezetők beszámolója | | |
| 16.00 | Szekcióülések | 10.45 | Plenáris előadás, a konferencia zárása: A közoktatás aktuális kérdései. A minőségi közoktatás feltétel- és eszközrendszere <i>Előadó: Környei László</i> Oktatási Minisztérium helyettes államtitkár | | |
| 17.30 | Vacsora | 11.45 | Ebéd | | |
| 19.00 | A Csokonai Színház előadása | Szekciók: | | | |
| 2000. október 13. (péntek) | | A szekciók témakörei: | | | |
| 7.00 | Reggeli | 18 | Óvoda | 1. | Minőségbiztosítás, Comenius 2000 I. |
| 8.30 | Plenáris előadás: A mesterséges intelligencia kihívásai a minőségi közoktatásban <i>Előadó: Lőrincz András</i> tudományos főmunkatárs ELTE Információs Rendszerek Tanszék | 19 | Általános iskola alsó tagozat | 2. | Minőségbiztosítás, Comenius 2000 II. |
| 9.20 | Plenáris előadás: A pedagógiai hozzáadott érték becslése a tanulók tudásának felmérése alapján <i>Előadó: Csapó Benő</i> egyetemi tanár, JATE Neveléstudományi Tanszék | 20 | Általános iskola felső tagozat | 3. | Kerettantervek, helyi tantervek, helyi programok módosítása I. |
| 10.30 | Plenáris előadás: Kerettantervek. Pedagógiai programok, helyi tantervek átdolgozása. <i>Előadó: Kojanitz László</i> Oktatási Minisztérium főosztályvezető | 21 | Középiskola | 4. | Kerettantervek, helyi tantervek, helyi programok módosítása II. |
| 11.20 | Plenáris előadás: Az Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközpontot érintő aktuális kihívások és az ebből adódó feladatok. A szakértői munkával kapcsolatos irányelvek. <i>Előadó: Mohos László</i> OKÉV igazgató | 22 | Kollégium | 5. | Mérés, értékelés |
| 12.20 | Ebéd | 23 | Művészeti nevelés | 6. | Speciális |
| | | 24 | Gyógynevelés | 7. | Speciális |
| | | 25 | Informatika | | |
| | | 26 | Fenntartók | | |
| | | 27 | COMENIUS tanácsadók | | |

A KONFERENCIA VÉDNŐKEI:

Pokorni Zoltán oktatási miniszter

Láyér József a Hajdú-Bihar megyei Közgyűlés elnöke

Kósa Lajos Debrecen megyei jogú város polgármestere

A KONFERENCIA RENDEZŐI:

Közoktatási Szakértők Egyesülete (**KÖSZE**)

Informatika-Számítástechnika Tanárok Egyesülete (**ISZE**)

SULISZERVIZ Oktatási és Szakértői Iroda, Debrecen

A 4. szekció programja - KOLLÉGIUM

Szekcióvezető: Peleiné Vesza Judit - Sportkollégium Debrecen - igazgató

Helyszín: Hotel Cívís, Jubileum Terem

2000. október 13. (péntek)

15.00 - 15.45 **Országos Kollégiumi Alapprogram**

Előadó: **Dr. Simon István** – ELTE Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium Kollégiuma Budapest - igazgató

15.45 - 16.30 **Kollégiumok minőségbiztosítása**

Előadó: **Szimcsák Judit** - Városi Kollégium Szolnok - igazgatóhelyettes

16.45 - 17.30 **Mérés – értékelés lehetősége a kollégiumokban**

Előadó: **Peleiné Vesza Judit** - Sportkollégium Debrecen - igazgató

17.30 - 18.15 **A törvénymódosítások hatása a kollégiumokra**

Előadó: **Horváth István** - Kollégiumi Szakmai és Érdekvédelmi Országos Szövetség - elnök

„A SZAKÉRTŐ SZEREPE A MINŐSÉGI KÖZOKTATÁSBAN” II. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia
D E B R E C E N, 2000. október 12-14.

JELENTKEZÉSI LAP

Helyszín: Grand Hotel Aranybika 4025 Debrecen, Piac u. 11-15.

Jelentkezési határidő: 2000. szeptember 25.

Jelentkezési cím: SULISZERVIZ Oktatási és Szakértői Iroda

Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola

Postacím: 4026 Debrecen, Péterfia u. 1-7.

Telefon, fax: 52 / 518-500 / 8605

Mobil: 20 / 9750-678 és 20 / 9739-769

E-mail: ktm@brassai-debr.sulinet.hu ;

molnar@brassai-debr.sulinet.hu

Jelentkező neve:

Címe (telefonszáma, e-mail-je):

Munkahely neve, címe, telefonszáma:

Számlázási cím:

Elhelyezésemet egy szobába kérem:-val

Részvételi díj: (Az igénylést a O-ben szíveskedjen X-szel jelölni!)

| | | | |
|--|--------------------|---|-------------------|
| <input type="checkbox"/> regisztrációs díj | 12.500.- Ft | <input type="checkbox"/> ebéd (okt. 12., 13., 14.) | 3.600.- Ft |
| <input type="checkbox"/> szállás (okt. 12., 13. – 2 éjszaka): | | <input type="checkbox"/> vacsora (okt. 12.) | 1.200.- Ft |
| <input type="checkbox"/> 2 ágyas szobában | 7.600.- Ft | <input type="checkbox"/> állófogadás (okt. 13.) | 2.000.- Ft |
| <input type="checkbox"/> 1 ágyas szobában | 11.000.- Ft | | |

Szállást a Grand Hotel Aranybika (Debrecen, Piac u. 11-15.) és a Cívís Hotel Kálvin (Debrecen, Kálvin tér 4.) kétágyas szobáiban, svédasztalos reggelivel biztosítunk.

A konferencia **minden** résztvevője ingyenesen használhatja a szaunát, az úszó-, és hidromassage medencét, valamint a fitness termet.

A **részvételi díj tartalmazza a konferenciáról megjelenő kiadvány költségeit is.**

Lemondási feltételek:

Szeptember 30-ig történő írásos lemondás esetén a befizetett díj 70%-át térítjük vissza és a kiadványt ebben az esetben is elküldjük. Ezen időpont után érkező vagy elmulasztott lemondás esetén a befizetett díjat nem tudjuk visszatéríteni.

Nyilatkozat:

Vállalom, hogy a rendezvény részvételi díját és egyéb költségeket (szállás, étkezés, stb.), összesen.....Ft-ot számlájuk ellenében a **CIB BANK**-nál vezetett **10700141-04617103-51100005** sz. számlára Konferencia megjelöléssel és a résztvevők nevének feltüntetésével átutaljuk, vagy rózsaszín postautalványon befizetjük a SULISZERVIZ címére.

....., 2000.

.....
cégszerű aláírás

Megjelent



Sinapius János: *Kis vadászerdő című könyve*

A Terraprint Kft. kiadásában a Zalaerdő Rt. és a Vadászati Irodalomért Alapítvány támogatásának köszönhetően jelenhetett meg - a vélhetően első, magyar szerző által írt vadászattal foglalkozó szakkönyv - Sinapius János: *Kis vadászerdő* című munkája. A kötethez Dr. Heltay István írt előszót, amelyben megállapítja: a "Kis vadászerdő című könyv hű tükrö a kor tudományos ismereti szintjének. Annak megfelelően írja le az állatok viselkedését, szokásait, beleszöve bibliai hiedelmeket, vallási előírásokat. ... Az állatok viselkedését emberi tulajdonságokkal azonosítja és akként magyarázza."

A könyvet Dr. Csöre Pál a vadászat, erdészet történetének elismert kutatója németből fordította és igényesen megírt bevezetővel, magyarázó, kiegészítő jegyzeteivel látta el. Dr. Csöre Pál írja a szerzőről: "Sinapiust nem ismeri a magyar olvasóközönség, aminek részben az az oka, hogy őt mint evangélikus lelkészt száműzték az országból... Szászország akkori fejedelme, Keresztély vette pártfogásba. Halléban telepedett le és ott élt haláláig." Sinapius János trencsényi születésű, Königsbergben tanult evangélikus lelkész volt. A Wesselényi-féle összeesküvés felszámolása utáni protesztánsellenes fellépés részeként trencsényi diplomáját elvették és kiutasították az országból. Német földre távozott, Halléban élt és itt is halt meg, valószínűleg 1692-ben. A *Kis vadászerdő* című munkája Halléban jelent meg 1678-ban.

A szerző, pap lévén a vadászattal foglalkozó könyvében sokat foglalkozik a vallással, gyakran idéz a bibliából és a vadászatot istennek tetszőnek tekinti, illetve intelmeivel Istennek tetsző módon történő gyakorlását is segíteni kívánja könyvével. A bevezetőben Istent kéri, hogy "áldjon meg minden jámbor vadászt szerencsével és megbecsüléssel minden ösvényes és útján." De praktikus dolgokra is gondolt. Művét olyan formában jelentette meg, "amelyet vadászatban vagy az erdők megtekintése alkalmával kényelmesen magával vihet" az olvasó. A bevezetőben röviden a könyv tartalmáról is szól és természetesen Isten áldását kéri pártfogójának a fejedelmi felségnek. Feltehető, hogy a könyv megírását is száműzetésében otthont adó uralkodó iránti hála kifejezésének szánta. *Az első fejezetben* a vadászattal kapcsolatos etikai, jogi kérdéseket feszeget. Először is felmerül, hogy a vadászat szent dolog-e és Isten alapította-e? A bibliából vett példákkal támasztotta alá, hogy a vadászat szent és isteni eredetű. Foglalkozik a vadászat hasznosságával; jó tapasztalatokkal szolgál a háborúhoz pl. a rossz és szokatlan utakon kell a felszereléssel együtt vonulni, tudnak a pusztán földön aludni, a parancsok teljesítéséhez is a vadászatokon hozzászoknak stb. A vadászathoz kapcsolódó szórakozásokkal is foglalkozik, tulajdonképpen az erdő szépségének tudatos megfigyelésére oktatja a vadászt. Ebben a fejezetben foglalkozik még a vadászattal kapcsolatos visszaélések büntetésével, a vadászati jogokkal és részletesen tárgyalja a vadászatnál a kutyák szerepét, de vadászati felszerelésekről, a célszerű öltözködésekről is szól. *A második fejezetben* a vadászat közbeni veszedelmekkel illetve az ilyen esetekben szükséges teendőkkel foglalkozik. Több magas rangú vadász

balesetét írja le, attól is óvott, hogy a vezetők hivatalos ügyeiket elhanyagolják a vadászat miatt.

A harmadik fejezetben foglalkozik a vadászat előkészítésével, a vadászat megszervezésével, a vadász viselkedésével.

A negyedik fejezet az állatokról, az állatok viselkedéséről ír. Az állatokat emberi tulajdonságokkal ruházza fel. *Az ötödik fejezetben* a vadászat befejezése utáni gondolatokkal, teendőkkel foglalkozik. Jó pásztorhoz illően a vadászati fizikai cselekedeteket a lélek vadászati gondolatokkal kapcsolja össze. Mindvégig az isteni gondoskodás és emberi vadászat dolgait kapcsolja össze.

A kis könyvecske 1. sz. melléklete a szerzőnek a madártan vallási alapjai című kis munkáját, a 2. sz. melléklet Johannes Sinapius hitvitáiról szóló munkáinak címét tartalmazza.

A könyv megismerése napjainkban természetesen nem a használható ismeretek miatt, hanem az évszázadokkal korábbi gondolkodás megismerése céljából indokolt. Aki szereti a régmúlt észjárását megismerni, az istenes és világi dolgok összefonódását megtapasztalni, a mai problémák gyökereinek korábbi megjelenését és általában az emberi tevékenységnek papi gondolkodáson keresztüli látását, kellemes, bár nem túl könnyű olvasmányának tartja a *Kis vadászerdő* című könyv elolvasását. Múltunknak egy sajátos darabkájának, a vadászatról való vélekedésnek a megismerését jól szolgálja a könyvecske igényes, szép kiadása.

A vadászokon kívül a természettel, a környezetünkkel foglalkozó tanárok, kutatók, illetve az ilyen munkakörre felkészülő egyetemi hallgatók tudománytörténeti ismereteik kiegészítésére haszonnal forgathatják és elolvasásuk mindenképpen ajánlott.

Dr. Tatai Zoltán